

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการนำระบบฐานข้อมูลผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้เพื่อช่วยในการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในด้านต่างๆอย่างแพร่หลาย ทั้งในด้านการวางแผนนโยบาย การวางแผนและการเพิ่มผลผลิต การแนะนำส่งเสริม ตลอดจนการแก้ไขปัญหาการผลิตให้กับเกษตรกร ซึ่งการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตรขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสารการเกษตรเป็นหัวใจสำคัญ

ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่ถูกต้องและทันสมัยเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารการเกษตรหรือระบบสารสนเทศการเกษตรจึงเป็นนโยบายสำคัญ กรมส่งเสริมการเกษตรได้พัฒนาระบบสารสนเทศการเกษตรมาเป็นลำดับ โดยการวางระบบ การจัดเก็บ การประมวล การวางระบบฐานข้อมูล และการรายงานข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และต่างประเทศอีกด้วย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2539 อ้างถึงใน สุธีร์, 2543)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการจัดทำฐานข้อมูลทางด้านการเกษตรที่จัดทำโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานหลายๆฝ่ายของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รวมถึงหน่วยงานภายนอกด้วย เช่น ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญทั้งหมดเกี่ยวกับพืชและสัตว์เศรษฐกิจ ข้อมูลด้านการนำเข้าและส่งออกสินค้าการเกษตร ข้อมูลด้านสถาบันเกษตรกร ข้อมูล โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะนำข้อมูลดังกล่าวทั้งหมดมาจัดเก็บเป็นระบบฐานข้อมูลกลางเพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ใช้งานร่วมกัน ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตรก็มีการพัฒนาระบบทำฐานข้อมูลทางด้านการเกษตรขึ้นให้ทันสมัย ถูกต้อง น่าเชื่อถือ เพื่อใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการเกษตรด้านต่างๆคือ ใช้ในด้านการบริหาร ทางด้านวิชาการ และเพื่อการบริการชุมชนด้วย เช่น ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะรายงานประจำเดือนเกี่ยวกับการเพาะปลูกและการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยมอบให้เจ้าหน้าที่ของกรมซึ่งประจำอยู่ในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เป็นผู้รายงาน เป็นต้น ซึ่ง

ฐานข้อมูลในด้านต่างๆมีความสำคัญและมีประโยชน์เป็นอย่างมากในงานส่งเสริมการเกษตร กรมป่าไม้มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ป่าไม้ ความต้องการใช้ไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยใช้ระเบียบวิธีการสำรวจด้วยตัวอย่างและรวบรวมรายงานข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ โดยใช้ข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมประกอบ การพิจารณาด้วยนอกเหนือจากกรมต่างๆที่ระบุมาแล้วยังมีกรมอื่นๆอีก เช่น กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการรวบรวมจากรายงานหรือเป็นข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผล เพื่อการบริหารงานของตนเอง หรือศึกษาเฉพาะกรณี (สุนันท์, 2544)

ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศของกรมส่งเสริมการเกษตรแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ระบบสารสนเทศด้านการบริหาร ระบบสารสนเทศด้านการเกษตร และระบบภูมิสารสนเทศ ซึ่งระบบฐานข้อมูลที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด คือ ระบบสารสนเทศด้านการเกษตร โดยมีฐานข้อมูลย่อยทั้งหมด 8 หัวข้อ ได้แก่ ภาวะการผลิตพืชที่ปลูกในอำเภอ ฐานข้อมูลภาวะการผลิตเมล็ดพันธุ์พืช สารสนเทศเพื่อการระบาดของศัตรูพืชและการให้ความช่วยเหลือเครือข่ายธุรกิจเกษตร คลินิกเกษตร ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรฯ ข้อมูลสถาบันเกษตรกร และ โครงการพัฒนาองค์ความรู้ด้านส่งเสริมการเกษตรด้วยระบบ (Contact Center) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548ก)

ระบบฐานข้อมูลหนึ่งที่มีความสำคัญและใช้กันเป็นจำนวนมากในทุกจังหวัดและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของทั้งเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรคือฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่ใช้เพื่อจัดเก็บข้อมูลสรุปด้านสถาบันเกษตรกรและงานด้านสหกรณ์ของประเทศ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติการ ได้ใช้งานและผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจด้านนโยบายได้ รวมทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้งานเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานอีกด้วย ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรนี้จะได้ข้อมูลมาจากผู้ปฏิบัติงานในระดับอำเภอเป็นฝ่ายที่เก็บข้อมูลและส่งมายังส่วนกลาง โดยข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร มีรายงานทั้งหมด 17 เรื่อง ดังนี้ รายงานข้อมูลประวัติกลุ่ม รายงานข้อมูลกลุ่ม รายงานสถานการณ์เงินของกลุ่ม รายงานลักษณะการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รายงานกิจกรรมเด่นของกลุ่มในรอบปี รายงานที่ดินและอุปกรณ์ของกลุ่มเกษตรกร รายงานโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมกลุ่ม รายงานโครงการที่กลุ่มเคยได้รับการสนับสนุน (3 ปี) รายงานการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่ม รายงานสิ่งที่กลุ่มมีความจำเป็นและต้องการสนับสนุนเพิ่มเติม รายงานการให้สมาชิกกู้ยืมและเจ้าหน้าที่การค้าของกลุ่ม รายงานรายชื่อ

กลุ่มและสถานที่ตั้ง รายชื่อที่ปรึกษา รายงานสถานภาพของกลุ่มรายงานสรุปจำนวนกลุ่ม/สมาชิก เปรียบเทียบย้อนหลัง 5 ปี รายงานสรุปสมาชิกกลุ่ม และรายงานการดำเนินกิจกรรมและกิจกรรมเด่นของกลุ่มในรอบปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548ข)

ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรซึ่งมีรายงานทั้งหมดนี้ เป็นประโยชน์ในด้านการบริการชุมชน ที่ทำให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบข้อมูลทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรใช้เพื่อการวางแผนว่าภายใน ปีงบประมาณหนึ่งควรส่งเสริมให้เกิดกลุ่มเกษตรกรเพิ่มขึ้นกี่กลุ่ม ควรส่งเสริมปัจจัยด้านใดแก่ เกษตรกรบ้าง และควรส่งเสริมเรื่องใดในปีถัดไป และเพื่อให้การส่งเสริมการเกษตรด้านนั้นๆ ตรงกับความต้องการของตัวเกษตรกรอย่างแท้จริง

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่และประชากรมากกว่าภาคอื่นของประเทศไทย เป็น ภาคที่มีความหลากหลายทั้งด้านธุรกิจและด้านการเกษตร ซึ่งทำให้มีการแข่งขันอย่างมาก ประชากร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีความหลากหลายในอาชีพด้วยเช่นกัน ทางด้านธุรกิจเห็น ได้ชัดเจน ในการแข่งขันกันของ โรงงานอุตสาหกรรม และการค้ามากขึ้น ในภาคการเกษตรจึงจำเป็นต้อง พัฒนาตนเองให้อยู่รอดอย่างเข้มแข็งในยุคที่มีการแข่งขันนี้ การทำเกษตรกรรมจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น และสำคัญที่ต้องพัฒนาในด้านปริมาณและคุณภาพของผลผลิตจากการเพาะปลูกและผลิตภัณฑ์ ต่างๆที่ได้จากการแปรรูปสินค้าเกษตร ซึ่งจุดสำคัญที่ต้องมุ่งส่งเสริมคือสถาบันเกษตรกร ที่ต้อง ส่งเสริมปัจจัยต่างๆให้แก่เกษตรกรทั้งด้านความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีวิชาการ การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้ง เป็นกลุ่มเกษตรกร และปัจจัยที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติงานให้กลุ่มของตนประสบความสำเร็จ ซึ่งจังหวัด นครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีความชัดเจนในด้านการแข่งขันทั้งด้านอุตสาหกรรมและด้านการเกษตร

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดใหญ่ ที่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานคร 255 กิโลเมตร โดยมีเนื้อที่ประมาณ 20,493.964 ตาราง กิโลเมตร หรือประมาณ 12,808,728 ไร่ แบ่งเป็น 26 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ 287 ตำบล 3,683 หมู่บ้าน 46 เทศบาล ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกร 318,640 ครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตรมาก คือ ประมาณ 8,572,874 ไร่ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ใหญ่และมี การทำการเกษตรเป็นหลัก และมีเกษตรกรอยู่เป็นจำนวนมาก ในงานส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นต้อง จะต้องทำการเก็บข้อมูลของสถาบันเกษตรกรอย่างเป็นระบบ เกี่ยวกับสถิติกลุ่มเกษตรกรและ รายงานผลการดำเนินงาน สถิติกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สถิติกลุ่มยุวเกษตรกร ข้อมูลกลุ่มสินค้า จำหน่ายระดับธุรกิจ ระบบกิจกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรและสถิติสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ การเกษตร เป็นต้น เพื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการ

วางแผนการส่งเสริมสถาบันเกษตรกรให้มีความพร้อม มีความเข้มแข็ง และให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ระบบฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรเป็นส่วนที่สำคัญของระบบสารสนเทศการเกษตร ที่มีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรเป็นอย่างยิ่ง โดยเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สามารถเผยแพร่ให้เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่สนใจได้นำข้อมูลที่ต้องการและครบถ้วนไปใช้ในการตัดสินใจในด้านการวางแผนหรือการดำเนินงานต่างๆ จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดนครราชสีมา เพื่อให้ทราบถึงการที่เจ้าหน้าที่ได้ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับกลุ่มเกษตรกรอย่างสูงสุด และตรงกับความต้องการของบุคคลเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้ในการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อบุคลากร องค์กร หน่วยงาน และการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร และเป็นพื้นฐานในการปรับปรุงและประยุกต์ใช้กับระบบฐานข้อมูลอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
3. เพื่อศึกษาการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรในระบบเครือข่ายอินทราเน็ตของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยสนับสนุนการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรกับการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาระบบฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรและฐานข้อมูลด้านการเกษตรอื่นๆของกรมส่งเสริมการเกษตรทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบฐานข้อมูลการเกษตร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรเพื่อใช้ในการส่งเสริมการเกษตร ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 228 คน

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

“ปัจจัยส่วนบุคคล” หมายถึง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับตำแหน่งปัจจุบัน อายุงาน ในตำแหน่งปัจจุบัน

“ปัจจัยสนับสนุนการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร” หมายถึง การศึกษาปัจจัยสนับสนุนการใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร ทักษะการใช้งานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ประสบการณ์การใช้งานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และนโยบายด้านสารสนเทศของสำนักงาน

“เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร” หมายถึง เจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานการเกษตร นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ของสำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัด นครราชสีมา

“อายุ” หมายถึง จำนวนอายุเป็นปี ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน (2549) ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

“ระดับการศึกษา” หมายถึง การศึกษาสูงสุดของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีการศึกษาน้อยกว่าระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีขึ้นไป

“ตำแหน่งงานปัจจุบัน” หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่ดำรงตำแหน่ง 1-5 และเจ้าหน้าที่ที่ดำรงตำแหน่ง 6-7

“อายุงานในตำแหน่งปัจจุบัน” หมายถึง จำนวนปีตั้งแต่เริ่มทำงานจนถึงปัจจุบัน (2549) ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

“การใช้ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร” หมายถึง การเรียกใช้งานฐานข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

“ความรู้เกี่ยวกับฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร” หมายถึง ความรู้และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกี่ยวกับรายละเอียดของฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร ได้แก่ องค์ประกอบรายงานเรื่องต่างๆ ข้อมูลทั้งหมดที่อยู่ในฐานข้อมูล และการเลือกใช้รายงานต่างๆ ในฐานข้อมูล

“ฐานข้อมูล” หมายถึง ที่เก็บข้อมูลและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล ฐานข้อมูลมีคุณลักษณะที่ดีหลายประการ เช่น ความเป็นอิสระของข้อมูล ความปลอดภัย ความถูกต้องของข้อมูล และการควบคุมการเข้าถึงข้อมูลเดียวกันในเวลาพร้อมๆกัน เป็นต้น

“ฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร” หมายถึง ฐานข้อมูลที่เป็นระบบการจัดเก็บข้อมูลด้านสถาบันเกษตรกรและงานด้านสหกรณ์ ของกรมส่งเสริมการเกษตร ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้นำไปใช้งาน โดยข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นฐานข้อมูลสถาบันเกษตรกร มีรายงานทั้งหมด 17 เรื่อง ดังนี้ รายงานข้อมูลประวัติกลุ่ม รายงานข้อมูลกลุ่ม รายงานสถานการณ์เงินของกลุ่ม รายงานลักษณะการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รายงานกิจกรรมเด่นของกลุ่มในรอบปี รายงานที่ดินและอุปกรณ์ของกลุ่มเกษตรกร รายงานโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมกลุ่ม รายงาน

โครงการที่กลุ่มเคยได้รับการสนับสนุน (3ปี) รายงานการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่ม รายงานสิ่งที่กลุ่มมีความจำเป็นและต้องการสนับสนุนเพิ่มเติม รายงานการให้สมาชิกผู้ยืมและเจ้าหน้าที่การค้าของกลุ่ม รายงานรายชื่อกลุ่มและสถานที่ตั้ง รายชื่อที่ปรึกษา รายงานสถานภาพของกลุ่ม รายงานสรุปจำนวนกลุ่ม/สมาชิกเปรียบเทียบย้อนหลัง 5 ปี รายงานสรุปสมาชิกกลุ่ม และรายงานการดำเนินกิจกรรมและกิจกรรมเด่นของกลุ่มในรอบปี

“ทักษะการใช้งานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” หมายถึง ความชำนาญและความสามารถในด้านเทคนิคและวิธีการในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

“นโยบายด้านสารสนเทศของสำนักงาน” หมายถึง การสนับสนุนแผนงานทางด้านสารสนเทศของสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอ ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ปฏิบัติงานอยู่

“ประสบการณ์ในการใช้คอมพิวเตอร์” หมายถึง ระยะเวลาที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรใช้คอมพิวเตอร์ตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบัน มีหน่วยวัดเป็นปี

“ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต” หมายถึง ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของกรมส่งเสริมการเกษตร ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานต่างๆภายในกรมส่งเสริมการเกษตรทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถรับส่งข้อมูลผ่านระบบเครือข่ายได้ เรียกผ่านโปรแกรมบราวเซอร์ โดยระบุเว็บไซต์ของกรมส่งเสริมการเกษตร <http://www.doae.go.th/ssnet>